

BEŞ HECECİLERİN ŞİİRLERİNE KAYNAK OLARAK ANADOLU KÖYLERİ

Gökhan TUNÇ*

ÖZET

Beş Hececilerin şiirlerine Anadolu köylerinin nasıl kaynaklık ettiğine ilişkin bir çalışma, Beş Hececilerin şiir poetikalarını belirleyen Ziya Paşa ve Ziya Gökalp gibi birtakım yazarların düşüncelerinin irdelenmesini gerektirir. Bu yazarların yanı sıra Beş Hececilerin çağdaşlarıyla da düşünsel akrabalıkları vardır. Bu nedenle bu makalede Beş Hececilerle kendilerinden önceki ve çağdaşlarıyla olan söz konusu düşünsel birliktelik ortaya konulmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise Beş Hececileri diğer heceyle yazan şairlerden farklı kılan özelliğın ne olduğu araştırılacaktır. Bu konuda ise yazının esas konusu olan Beş Hececilerin Anadolu köylerine bakışı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Beş Hececiler, Köy, Şiir.

THE ANATOLIAN VILLAGES AS THE SOURCE OF THE FIVE SYLLABICS' POEMS

ABSTRACT

A study surveying how the Anatolian villages became a source for the poems of the Five Syllabics requires examination of thoughts of some intellectuals like Ziya Pasha and Ziya Gökalp who influenced the poetical of the Five Syllabics. In addition to these intellectuals, the Five Syllabics had intellectual relations with contemporaries. Thus this article aims to explain

* Arş. Gör., Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gokhantunc81@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

intellectual relations of the Five Syllabics with previous and contemporary intellectuals. Then the differences of the Five Syllabics from the other poets writing with syllable will be evaluated. In this framework, the view point of the Five Syllabics to the Anatolian villages will be discussed as a basic subject of the article.

Key Words: Five Syllabics, Village, Poem.

Türk edebiyatının farklı edebî türlerine köyün kaynaklık edişine ilişkin yeterince inceleme yapıldığı söylenemez. Bunun yanı sıra roman türünün diğer edebî türlere nazaran bu konuda daha şanslı olduğu söylenmelidir. Türkçede köyün romanda nasıl ele alındığına dair ilk araştırma Gündüz Akıncı'nın *Türk Romanında Köye Doğru* (Akıncı 1961) adlı çalışmasıdır. Daha sonra Ramazan Kaplan'ın *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy* (Kaplan 1997) adlı titiz ve derinlikli çalışması, roman ve köy ilişkisini tüm boyutlarıyla ortaya koyar. Öte yandan özellikle bu makalenin konusunu oluşturan şiir türünde -ulaşabildiğimiz kadarıyla- birtakım müstakil makaleler dışında bu şekilde kapsamlı çalışmaların var olmadığını görürüz¹. Bahsedilen eksiklik, bu yazıda Beş Hececilere köyün nasıl kaynaklık ettiği konusunda yapılan bir çalışmayla en azından Beş Hececiler kapsamında kapatılmaya alışılacaktır.

Beş Hececiler üzerine yapılan kitap boyutunda çalışmaların da azlığı dikkat çekmektedir. Bu konudaki az sayıda çalışma

¹ Farklı edebî türlerde yapılan köyle ilgili çalışmalardan bazıları şunlardır: ÇIKLA, Selçuk (2007). "1932-1950 Yılları Arasında Yazılan Köyü ve Köylüyü Konu Edinen Piyesler", *Millî Eğitim*, S. 175, 98-115.; KALKAN, İnci (2002). *Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosunda Köy Gerçeği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sahne Sanatları Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.; KAPLAN, Mehmet (1995). "Yeni Türk Şiirinde Köy ve Köylü", *Türk Yurdu*, S. 247, 86-91; KAVCAR, Cahit (1994). "Türk Roman ve Hikâyesinde Köye İlk Açılma", *Edebiyat ve Eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 32-38. Her edebî türle ilgili verilen sadece bir çalışma bile Cumhuriyet Dönemi edebiyatında köy ve köylü temasının ne kadar temelli bir yer edindiğini kanıtlar niteliktedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

arasında, Hüseyin Tuncer'in *Beş Hececiler* (Tuncer 1994) ve S. Karahanoğlu'nun *Milli Edebiyat Hareketi ve Beş Hececiler* adlı kitapları sayılabilir. Hüseyin Tuncer'e göre Beş Hececilerin Anadolu'ya ve Anadolu'daki köylere yaklaşımı, Anadolu gerçeğini ve Anadolu insanını şiire sokmak şeklindedir (Tuncer 1994: 3). Bu yaklaşımın aksine, Beş Hececilerin Anadolu'yu görmeden burası hakkında hayali hükümler öne sürdükleri de ileri sürülür. Anadolu ile Beş Hececiler arasındaki ilişki konusunda son dönemlerde ileri sürülen bir başka düşünce, Beş Hececilerin Ossianiclikle olan bağlantısıdır. Öcal Oğuz, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*'ndaki "Araştırmaların Tarihi" adlı yazısında, halk kültürüne ve edebiyatına dayalı bir şiir okulu oluşturan Ossianicliğin, Beş Hececilerle bir ilişki kurulabileceğini ileri sürer (Oğuz 2004: 34). Oğuz'un düşüncesini devam ettirerek Emrah Pelvanoğlu "Ossianizm ve Beş Hececiler" (Pelvanoğlu 2007) adlı bir makale yazar. Bu yaklaşım kaynak tespiti işlevini taşısa da, Beş Hececilerin Anadolu köylere nasıl algıladıkları hakkında çok da açıcı bir niteliğe sahip değildir. Aslında, Ossianizmle Beş Hececiler arasında kurulacak bir ilişki-den önce, Ossianizmle Ziya Paşa ya da Ziya Gökalp'in düşünceleri arasında bir bağlantı aramak daha doğru olacaktır. Çünkü Beş Hececilerin edebiyat anlayışını bu yazarlardan bağımsız ele almak doğru olmaz. Nitekim, Oğuz daha önce belirtilen yazısında Ziya Paşa'nın "Şiir ve İnşa" adlı makalesini Ossianic bir metin olarak yorumlar (Oğuz 2004: 43). Beş Hececilerin ve Beş Hececilere kaynaklık eden yazarların Anadolu'ya ve Anadolu köylüsüne yönelişinin kaynağının tespitine ilişkin bu çabanın yanı sıra bu noktada ele alınması gereken bir başka düşünce, Beş Hececilerin dönemin hâkim düşüncesini şiire taşıdıkları yolunda iddia edilen düşüncedir. Bu bağlamda verilmesi gereken uğraş, bu hâkim düşünceye kaynaklık eden yazarların izini sürmektir.

Oğuz'un Ossianic bir metin olarak ele aldığı Ziya Paşa'nın ünlü "Şiir ve İnşa" adlı makalesi, merkezden periferiye, bir başka ifadeyle elit kesimden halka doğru yönelmesi konusunda verilen bir çağrı niteliğindedir. Ziya Paşa, bahsedilen makalesinin girişinde "Acaba bizim mensup olduğumuz milletin bir lisânı ve şiiri var mıdır ve bunu ıslâh kâbil midir?" diye sorar (Ziya Paşa 2001: 327). Bu sorusuna, makalesinin sonlarına doğru kendisi cevap ve-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rir: “Bizim şiirimiz, hani şâirlerin nâmevzûn diye beğenmedikleri avâm şarkıları ve taşralarda çöğür şairleri arasında (deyiş) ve (üçleme), (kayabaşı) ta’bîr olunan nazımlardır” (Ziya Paşa 2001: 329). Ziya Paşa’nın millet lisanı ve şiiri var mıdır sorusundan sonra taşralardaki çöğür şairlerine işaret etmesi önemlidir, çünkü böylelikle millet sözcüğüyle elit tabakanın dışındaki halka, özellikle de taşraya gönderimde bulunulduğunu görürüz.

Benzer şekilde, Ziya Gökalp de Arap ve Fars etkisiyle millî ananelerin unutulduğunu, fakat asıl millî kültürün halkın arasında olduğunu belirtir. Bu anlamda Hande Birkalan’ın tespit ettiği gibi halk denen kitleyle milletin özdeşleştirildiği görülür (8). Ziya Gökalp halkı, Türklüğü muhafaza eden bir kaynak olarak görür. Bu bağlamda özellikle Ziya Gökalp’in “Halka Doğru” adlı makalesi göz önünde bulundurulabilir. Söz konusu makalede Gökalp, halkın canlı bir müze olduğunu ve aydınların halka inerek bu kültürü tekrar canlandırmaları gerektiğini söyler. Bu şekilde Ziya Paşa’yla birlikte Ziya Gökalp’in de elit kesimi değil, periferide bulunan halkı öncüllediğini görürüz. Fakat Ziya Gökalp, Ziya Paşa’dan daha açık bir şekilde elit kesimdeki aydınların periferiye yönelmesi çağrısında bulunur. Böylelikle Gökalp’e göre elit tabakadaki aydınlarla daha alt tabakadaki halk (köylü) arasında dikkat çekici bir ilişki ortaya çıkar: Aydınlar, kendilerinde eksik olan millî kültür terbiyesini halka doğru giderek kazanırlar, ama aynı zamanda ikinci olarak da halka medeniyet götürmek için de giderler (Ziya Gökalp 1972: 47). Bu şekilde, Ziya Gökalp’e göre aydınların ve halkın birbirlerine verecekleri şeylerin olduğunu görürüz.

Öte yandan Osmanlı dönemindeki aydınların halk kültürünü yansıtan folklorik malzemeye bakışları, Anadolu’yla ve Anadolu’da yaşayan halkla (ya da köylüye) ilgili düşüncelerini ortaya koyması bakımından işlevseldir. Aydınların bahsedilen folklorik malzemeye ilgili düşünceleri şu şekilde özetlenebilir: Rıza Tevfik, folklorla kuram arasındaki ilişkiyi “anonimlik”te kurar. Ona göre folklorik ürünler, halkın kendini ifade ediş tarzıdır (Öztürkmen 1998: 28). Folklorik ürünler halkın kendini ifade ediş tarzı oluğu için, aynı zamanda onun yansımasıdır. Folklor çalışmalarında diğer önemli isimler arasında yer alan Fuat Köprülüye göre, folklorik ürünlerin milliyetçilikle ilgisi, vatan sevgisinden öte siyasî idâricilerin sık sık başvurduğu kaynak olması nedeniyle işlevsel bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

bilgidir aynı zamanda. Bu anlamda Fuat Köprülü'nün devlete yararlılık için folklor kaynaklarının kullanımının altını çizdiği söylenebilir. Selim Sırrı'nın da Fuat Köprülü gibi folkloru "millî bir vazife" gözüyle baktığı görülür. Ayrıca ona göre "folklor milletin mazisini yaşatan bir ilimdir" (Öztürkmen 1998: 31-33). Ayrıca Fuad Köprülü, folklorun ulus-devlet "idaresi" için bilgilendirici, hatta istihbarat verici rolüne dikkat çeker (Birkalan ? : 37). Bu şekilde, görüldüğü gibi halk kültürü üzerine yoğunlaşan folklorik çalışmalar da halk kültürünü millî kültürün esas unsuru olarak algılar. Ayrıca Yeni Lisan hareketi ve Mehmet Emin Yurdakul'un şiirleriyle Anadolu köylüsü ve onların yaşadığı Anadolu toprakları başat unsur olmuştur. Hande Birkalan'ın dediği gibi son dönem Osmanlı aydınlarının "'Millî kimlik' fikrini vurgulayan, 'halk' denen kitleyle, millet kitlesini özdeşleştiren milliyetçilik akımı[nın]" (Birkalan ? : 8) etkisinde kalması özellikle altı çizilmesi gereken noktadır. Bu bağlamda vurgulanması gereken unsur, Cumhuriyet Dönemi'ne gelene kadar Anadolu'nun ve Anadolu'da yaşayan köylünün kültürünün Osmanlı'nın elit tabakasının yanında gerçek ve esas bir kültür olarak algılanmasıdır. Aslında bu hâkim söylemin Cumhuriyet Dönemi'nde de devam ettiği söylenebilir. Türk ulus devletinin ya da farklı bir kavramlaştırmayla söylersek Erken Cumhuriyet Dönemi'nin inşa edilme sürecinde şüphesiz halk kültürü de belirleyici bir rol oynayacaktır. Bu rolü İlhan Başgöz'ün Herder'den alıntılıdığı düşünceler çok iyi açıklamaktadır: "Ulusların bağımsız yaşaması ve gelişmesi, şu veya bu nedenle kesintiye uğrar, ya da tehlikeye düşerse ulusu ve ulus kültürünü kurtarmak için tutulacak en doğru yol halk türkülerini toplamak ve onları ulusal ruhu canlandırmak ve korumak için kullanmaktır" (Azadowski 1992: 8). İşte, ulusal bir kültürün kurulma sürecinde Türkiye için de halk kültürü ve edebiyatı benzer bir rol üstlenir. Bozulmamışlığın temsili olan köylü halk, bu şekilde, millî kültürün taşıyıcısı olarak algılanır. Ankara'nın İstanbul'un karşısında konumlandırılması, ana mekânın Osmanlı imajını taşıyan kozmopolit kültürün göstereni olan İstanbul'dan, halkın yaşadığı Anadolu'ya kaymasına neden olmuştur. Böylelikle millî kültürün taşıyıcısı olan halkın yaşadığı Anadolu'nun ortalarında inşa edilecek bir başkent, idealize edilmiş bir Cumhuriyet mekânı olarak kur-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

gulanacaktır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde görülen Anadolu halkına (köylüsüne) yönelik, özellikle Halkevleri ve Halkevleri dergileri ile iyice belirginleşir. Türk Ocakları ve Türk Halk Bilgisi gibi Türk kültürünü unutulmaktan ve yok olmaktan korumayı amaç edinmiş (Öztürkmen 1998: 51) iki yapılanmanın sona ermesi ile 12 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri kurulmuştur. Bilhassa Halkevleri dergilerinin Cumhuriyet politikasıyla koşut olarak halk kültürüne eğilmesi ve onları derleyip toplayarak köylü Anadolu halkıyla birlikte ulusal kültürü canlandırmak istemesi dönemin hâkim söylemiyle uyumludur. Örneğin Çorumlu Halkevi Dergisi'nde yazılan bazı yazılarla Beş Hececilerin şiirleri arasında kurulacak bir paralellik öne sürdüğümüz düşünceyi kanıtlamaya hizmet edebilir. Sözü edilen dergide, H. Abdullah Ercan, "Halk Şiirine Dönüş" adlı yazısıyla halk şiirine dönülmesi yönünde çağrıda bulunur. Çünkü divan şiirinin "yabancı koku ve renkler" barındırdığını, halk şiirinin ise "ham maddesini özden, asıldan al[dığını]"belirtir (Ercan 1941: 1061). Bu nedenle Karacaoğlan'a, Köroğlan'a, Dadaloğlu'na dönülmesi gerekir; çünkü onlar "millî hayatımızı" dile getirirler ve geçilecek "temel millî temeldir" (Ercan 1941: 1061). Bu görüşlerin Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Sanat" adlı şiiriyle kurduğu yakın ilişki dikkat çekicidir. Bu şiir, Anadolu'nun ve dolayısıyla Anadolu halkının kültürüne geri dönüşün bir manifestosu niteliğindedir. Çamlıbel, divan edebiyatının bireyselliğini temsil eden "sen" şahsıyla, Anadolu halkının bütünlüğünü, kaynaşmışlığını temsil eden "biz" şahsı arasındaki karşıtlıkla şiirini geliştirir. Çamlıbel'in şiiri şöyle sonlanır:

Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

(Behramoğlu 1997: 103)

Bu şiirdeki Anadolu kültürüne dönüş ifadeleriyle Çorumlu halkevi dergisinden aktardığımız düşünceler arasındaki koşutluk dikkat çekicidir. (Tunç 2004: 33) Bu şekilde, Osmanlı İmparatorluğu'nu ve onun şiirini olumsuzlayan, bunların yerine millî kültürün Anadolu halkı ve köylüsünde yaşadığına dair inancın, dönemin hâkim söylemi olarak var olduğunu görürüz. Kemalizmin hegemonik bir iktidar olma, bizim kavramsallaştırmamızla hâkim

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

söylem olma, durumu birçok araştırmacı tarafından dile getirilir. Örneğin Hasan Bülent Kahraman, "İçselleştirilmiş, Açık ve Gizli Oryantalizm ve Kemalizm" adlı makalesinde, Kemalizmin gerçek diye öne sürdüğü yaklaşımı ve algılama düzlemini bir iktidar aracına dönüştürdüğünden bahseder (Kahraman 2002: 156). Bu bağlamda, Gramsci'nin görüşleriyle söylersek, totaliter olmayan toplumlarda daima belli kültürler ötekiler üstünde başatlaşacaktır (aktaran Kahraman 2002: 158). Bu anlamda, bahsettiğimiz şekilde, Anadolu'nun ve Anadolu'da yaşayan köylünün başat olduğu bir hegemonik söylemde Beş Hececilerin bu söylemi sahiplenerek şiirlerinde bunu kullanmaları önemlidir. Beş Hececilerin hegemonik söylemi kullanmalarının ne gibi sonuçlar doğuracağı konusunda daha sonra bir tartışma yürütülecek olsa da bu aşamada öncelikle yapılması amaçlanan, Beş Hececileri şiir yazdıkları dönemde ayrıcalıklı kılanın ne olduğudur.

Öne sürüldüğü gibi Beş Hececiler eğer hâkim (hegemonik) söylemin içinden şiirlerini oluşturuyorlarsa sorulması gereken soru, bu grubu diğer heceyle yazan şairlerden farklı kılan özelliğin ne olduğudur. Çünkü heceyle yazmak, Beş Hececilerden önceki ve onların çağdaşı şairler tarafından da yapılan bir uygulamadır. Örneğin Mehmet Emin Yurdakul ve Ziya Gökalp gibi kendilerinden önce şiir yazmış kişilerin de hece veznini kullandıkları ve bu vezni aruz veznine karşı savunduklarını görürüz. O hâlde heceyle şiir yazmak yalnız bu gruba has bir özellikmiş gibi bu grup için Beş Hececiler adlandırmasının kullanılmasının doğru olmadığı savlanabilir. Hece vezni de bu şair grubunun farklılığını ortaya koymuyorsa, söylem düzleminde de hegemonik söylemi kullanan söz konusu şairlerin farklılığının ne olduğu sorusu hâlâ geçerliliğini korumaktadır. İşte tam da bu noktada, yazımızın esas konusunu oluşturan köyün ya da Anadolu'nun Beş Hececilere nasıl kaynaklık ettiği konusuna geçilebilir; çünkü bu konu, kanıtlanmaya çalışılacağı gibi Beş Hececileri kendisinden önceki ve çağdaşı olan şairlerden ayıran bir özelliğe sahiptir. Vurgulanması gereken bir diğer nokta, Anadolu'nun bu şiirlerde köyle birlikte ele alınmasından dolayı, bizim de Anadolu ve köyü birlikte yorumladığımızdır. Öte yandan Beş Hececileri oluşturan şairlerin farklı dönemlerde farklı tarzda şiirler yazdığı da göz önünde bulundurul-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

duğundan, bu makalede bu şairlerin yalnızca konumuzu ilgilendiren şiirlerinin eşzamanlı bir incelemesi yapılacağı söylenmelidir.

Daha önce belirtildiği gibi Osmanlı imajına sahip kozmopolit kültürün göstereni olan İstanbul, birçok şiirde idealize edilmiş bir hâlde kullanılır. Bu bağlamda Nedim'in "Bu şehir-i İstanbul ki bî-misl ü bahâdur / Bir sengine yek-pâre 'Acem mülkü fedâdır" (Macit 1997: 85) beyti akılda tutulabilir. Aynı şekilde Yahya Kemal'in "Bir Başka Tepeden" adlı şiirinde İstanbul'a "sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer" şeklinde hitap etmesi de önemlidir. Şiirin tamamı şöyledir:

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma kurul!
Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görülür dünyâda,
Lâkin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rü'yâda
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.

(Beyatlı 2007: 12)

Tam da bu noktada, Orhan Seyfi Orhun'un "Anadolu Toprağı" adlı şiiri hatırlanabilir. Şiir şöyledir:

Senelerce sana hasret taşıyan
Bir gönülle kollarına atılsam.
Ben de bir gün kucağında yaşayan
Bahtiyarlar arasına katılsam.

En bakımsız, en kuytu bir bucağın
Bence "İrem Bağı" gibi güzeldir.
Bir yıkılmış evin, harap ocağın
Şu heybetli saraylara bedeldir.

Kadir mevlâm, eğer senden uzakta
Bana takdir eylemişse ölümü:
Rahat etmem yabancı toprakta,
Cennette de avutmam gönlümü

[...]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Yalnız senin tatlı esen havanda
Kendi millî gururumu sezerim.
Yalnız senin dağında, ya ovanda
Başım gökte, alnım açık gezerim.

(Tuncer 1994: 27)

Alıntılanan şiirde, daha önce yazılan İstanbul'u idealize edilen şiirlere karşıt olarak, hegemonik söylem sahiplenilip bu söylemin İstanbul karşısında Anadolu'yu öne çıkaran yaklaşımı benimsenmiştir. Söz konusu şiirde Anadolu, "yıkılmış ev" ve "harap ocağı"na karşılık, bir başka ifadeyle bütün olumsuz durumuna rağmen, Cennet'ten bile daha güzel ve istenilendir. Bu bağlamda Anadolu kavuşulmak istenen sevgili ya da ideal bir amaç gibidir. Aynı zamanda Anadolu şiirdeki anlatıcıya millî gururunu sezdirir. Bu şekilde, millî kültürün taşıyıcılığı mekân olarak İstanbul'dan Anadolu'ya kaymış olur. Beş Hececilerden biri olan Orhan Seyfi Orhon'un Anadolu'ya bakışının yerleşik hegemonik söylemle paralel olduğu ifade edilebilir. Bu şekilde, metinden ya da söylemden Anadolu'ya gidildiği, Anadolu'ya gidilerek bir söylemin oluşturulmadığı, bir başka ifadeyle gerçeklikten hareketle metnin ya da söylemin oluşturulmadığı, aksine var olan hâkim söylemden hareketle var olan gerçekliğin yinelendiği öne sürülebilir. Söz konusu bağlamda Anadolu'da, İstanbul'un karşısında üretilen bir gerçeklik olarak Beş Hececilerin şiirinde kendisine yer bulur. Bu şekilde Anadolu'nun, Beş Hececilerin şiirlerinde belirli bir imajlar toplamı olarak ele alındığı gözlemlenir. Bu noktada bahsedilen imajların incelenmesine geçilebilir.

İstanbul'un karşısında başat olan Anadolu'nun ilk olarak hüznü bir tablo eşliğinde algılandığını görürüz. Örneğin Halit Fahri Ozansoy'un "Anadolu Akşamı" adlı şiirinde Anadolu'daki insanlar duygu dolu, hüznü ve duygusal insanlardan oluşur. Benzer şekilde Anadolu da ölgün bir akşama, yorgun ağaçlara sahip bir mekândır:

Sevgilim, ne kadar hüznü bilsen
Bu ölgün akşamın ölgün bestesi;
Uzak tepelerden, dağlardan esen
Âşına olduğum rüzgârın sesi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Gölgeler içinde ağaçlar yorgun:
Her tarafta yetim bir tevekkül var.
Sanki fısıldıyor Anadolu'nun
Uyuyan rûhuna ninniler rüzgâr.
[...]

(Tuncer 1994: 48)

Aynı şekilde Faruk Nafiz Çamlıbel'in ünlü "Han Duvarları" adlı şiirinde de sevdiklerine kavuşamayan ve ölen yaşlı insanlar anlatılır. Bu yaşlı atmosferin çevreye de sindiği eklenmelidir. Yine Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Memleket Türküleri" adlı şiirinde de çobanın özelliği garip olmasıdır: "Dinle bir yaylada garip çobanı" (Tuncer 1994: 137). Ayrıca burada Bayburt yavrunun derdiyle ah eder, turnanın hasreti Maraş'ı yakar. Bu şekilde Anadolu'nun şehirlerinin tıpkı Anadolu insanları gibi içli, hüznü ve dertli olduğu söylenmelidir. Bu içeriğin "San'at" şiirinde de yinelenildiği dikkat çeker. Özellikle şiirin aşağıya alınan kısmında ifade edilen özellikler daha da belirgindir:

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sınırlarına.
Istırap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en hazin bir mûsikî yerine!

(Tuncer 1994: 134)

Alıntılanan şiirde, acıklı nefeslerle ıstırap çeken Anadolu köylüsü anlatılmış ve bu özellik olumluymuş gibi gösterilmiştir. Diğer şiirlerde de Türk köylüsünün acılı ve garip olması estetize edilmiştir. Daha da dikkat çekici olan, ıstırap çeken hazinli Türk köylüsünün acıklı nefeslerinin mûsikî gibi algılanmasıdır. Anadolu köylüsünün çektiği acıların mûsikî gibi bir sözcükle birlikte algılanması ve onların ıstıraplı nefeslerinden estetik haz alınması ilginçtir. Bu şekilde, Anadolu köylüsüyle empati kurulmamış, aksine estetik bir objelermiş gibi onlara uzaktan bakılmaktadır. Şiirin aşağıdaki dördlüğü ise ileri sürülen savı destekler niteliktedir:

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini rûhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...

(Behramoğlu 2007: 12)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Yabancı bir kadın heykeliyle beli kıvrılmayan köylünün eş değerde tutulması, köylüye bakışın niteliğini vermektedir. Bu şekilde köylü daha önce söylendiği gibi heykel gibi bir estetik objesi olarak yorumlanır.

Beş Hececilerin bahsedildiği gibi Anadolu insanının ve dolayısıyla Anadolu köylüsünün garip, hüznü ve içli olarak çizilmesine karşıt olarak yine Anadolu Türk insanının kahramanlığı özellikle vurgulanır. Örneğin Enis Behiç Koryürek'in "Millî Neşide" adlı şiirinde Türk insanı şöyle anlatılır: "bunlar bütün nûra doğru akın eden Türk / Hey koca Türk, uzakları yakın eden Türk" (Tuncer 1994: 82). Aynı şekilde Yusuf Ziya Ortaç'ın "Akından Akına" adlı şiirinde de Anadolu'da yaşayan Türk insanı kahramanlığıyla öne çıkmıştır: "Uçlarından kan damlayan kılıçlar kınısız / Tanrı öyle emretmiş: Türk durmaz akınsız" (Tuncer 1994: 101). Şiirlerde özellikle asker olarak Türk insanının kahraman oluşu vurgulanır. Enis Behiç Koryürek'in "Süvariler" adlı şiiri söz konusu bağlamda anılması gereken bir niteliktedir:

Biz kasırga oğulları, biz kanatlı süvariler,
Sınırlarda akın eden tamam yedibin nefer!
Ordumuzun dolu dizgin hücûmundan
Dalgalanır bir kahraman uğultu,
Şimşek gibi kılıç çalan,
Yorulmayan bir ordu
Hep muzaffer
Cenk eder.

Bu asker,
Er oğlu er
Şehlevendler fırkası!
Bulutlardan bizi sorar
Varılmayan ufukların arkası.
Uzak değil varılmayan şu ufuklar!
Bizim için yeryüzünde yoktur aslâ uzak yer;
Bizim için bütün yollar şereflere doğru gider.
[...]
Ey vatan!
Güzel Turan!

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Sana fedâ biz varız.
 Düşman oğlu, meydana çık!
 Kahramanlık kimde ise anlarız.
 İlgarlarda yiğitlerin baktı açık.
 Hak yolunda gazilerin kılıçları bütün kan!
 Her zaman kan!.. Fakat bizim bayrağa şan
 bayrağa şan!..

(Tuncer 1994: 83)

Bu şekilde Anadolu insanı iki yönüyle karşımıza çıkar: Bu insanlar ıstıraplı, duygusal ve gariptirler, fakat asker olarak kahraman ve yiğittirler. Sözü edilen farklı ve kimi yönleriyle birbiriyle uyuşmayan vasıflar Anadolu insanı için bir araya getirilir. Bu bağlamda Anadolu insanı yalnızca iki özellikten ibaretmiş gibi davranılır. Onların hayatlarının zorluğuna, ekonomik sıkıntılarına vb. değinilmez. Türk köylüsü bahsedilen iki özellikten ibaretmiş gibi şiirde söylem düzleminde inşa edilir. Bu şekilde, Anadolu insanı kalıplaşmış düşünceler merkezinde algılanır. Söz konusu durum, Ramazan Kaplan'ın *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy* (Kaplan 1997) adlı çalışmasında gösterdiği gibi toplumsal gerçekçilerin köylüyü kalıplaşmış şekilde gösteren yaklaşımıyla paralellik gösterir. Bu anlamda, köylünün yazgısı gerek Beş Hececiler gerekse toplumcu gerçekçiler tarafından gerçeklikten uzak, kalıplaşmış ifadelerle alımlanmak şeklinde olmuştur.

Bahsedilen kahramanlık söyleminin Beş Hececilerde o dönemdeki hegemonik söylemle örtüştüğü görülür. Örneğin yine Enis Behiç Koryürek'in "Millî Neşîde" adlı şiirinde, Beş Hececilerin şiir yazdıkları dönemde Türklerin kökeniyle ilgili olan düşünceler konu edinilmiştir:

Biz kimleriz?.. Biz "Altay" dan gelen erleriz.
 "Çamlıbel" de uğuldarız; caşar, gürlüeriz.
 [...]
 Soyumuzda ne kahraman kardeşler vardır;
 Türkmen, Oğuz, Başkurt, Tatar ve Kırgızımız...

Demir dağlar delmiş olan "Bozkurt" larız ki
 "Orkun da" var "Kül Tiğın" den kalma yazımız...
 (Tuncer 1994: 81)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Alıntılanan mısralarda, özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde hızlanan, Türklerin Osmanlı'nın dışında bir kökene bağlama uğraşının izlerini sürmek olanaklıdır. Bu şekilde Türk tarihinin, bilhassa, Orta Asya devri öne çıkarılır. Ergenekon destanına ve Orhun Kitabelerine yapılan gönderimler de dönemin hegemonik söylemiyle uyumludur. Adeta Beş Hececiler bahsedilen hâkim söylemi şiirde yeniden kurarlar. Bu bağlamda, Selçuk Çıkla'nın Erken Cumhuriyet Dönemi piyesleri için vurguladığı düşüncelerin Beş Hececilerin Anadolu köylüsüne bakışları konusunda da söylenebileceği belirtilmelidir: "Piyeslerde söz bir vesileyle Cumhuriyet ilke ve inkılâplarının, batılı hayatın, Türk tarih tezinin, Atatürk'ün ve Cumhuriyetin, hükûmetin ve politikalarının kurulmak istenen hâlin ve geleceğin övgüsüne, tezlerine getirilmiştir." (Çıkla 2007: 112). Bu bağlamda Erken Cumhuriyet Dönemi'nde köy ve köylüyle ilgili yazılan farklı türdeki yazılarda genel olarak angaje bir eğilim görüldüğü söylenebilir.

Sonuç

Sonuç olarak Beş Hececilerin Anadolu köylerine doğru yönelme düşüncelerinde, kendilerinden önce ve yaşadıkları zamanda var olan düşünsel bir geleneğin etkisi olduğu söylenebilir. Beş Hececileri söz konusu geleneğin dışında değerlendirmek doğru olmayacaktır. Öte yandan Beş Hececiler, düşünsel geleneğin de etkisiyle Anadolu köylüsüne belli sınırlar içerisinde bakarlar. İlk olarak onlar, Anadolu köylüsünün acısını, hüznünü ve garipliğini estetize ederek okura sunarlar. İkinci olarak, Beş Hececilerin gözünde Anadolu köylüsü asker olduğunda ise kahraman ve yiğit bir niteliğe sahip olur. Bu özelliklerin dışında Beş Hececilerin Anadolu köylüsünün maddî ve manevî sorunlarıyla ilgilendikleri söylenemez.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

KAYNAKLAR

- AKINCI, Gündüz (1961). **Türk Romanında Köye Doğru**, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- AZADOVSKİ, Mark (1992). **Sibirya'dan Bir Masal Anası**, çev. İlhan Başgöz, Ankara: Kültür Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- BEHRAMOĞLU, Ataol (1997). **Büyük Türk Şiiri Antolojisi**, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- BEYATLI, Yahya Kemal (2007). "Bir Başka Tepeden", **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- ÇIKLA Selçuk (2007), "1932-1950 Yılları Arasında Yazılan Köyü ve Köylüyü Konu Edinen Piyesler", **Millî Eğitim**, S. 175, 98-115.
- GÖKALP, Ziya (1972). "Halka Doğru", (Haz. Mehmet Kaplan), **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı. 47-68.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent (2002). "Oryantalizm ve Kemalizm", **Doğu Batı**, S. 20. 153-181.
- KALKAN, İnci (2002). **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosunda Köy Gerçeği**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sahne Sanatları Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- KAPLAN, Mehmet (1995), "Yeni Türk Şiirinde Köy ve Köylü", **Türk Yurdu**, S. 247, 86-91
- KAPLAN; Ramazan (1997). **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAVCAR, Cahit (1994). "Türk Roman ve Hikâyesinde Köye İlk Açılma", **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 32-38.
- MACİT, Muhsin (1997). **Nedim Divanı**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

-
- ÖZTÜRKMEN, Arzu (1998). **Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PELVANOĞLU, Emrah (2007). "Ossianizm ve Beş Hececiler", **Millî Folklor**, 75, 5-11.
- TUNCER, Hüseyin (2004). **Beş Hececiler**, İzmir: Akademi Kitapevi.
- TUNÇ, Gökhan (2004). "Tek Parti Dönemi, Milliyetçi Halkbilimi Anlayışı ve Çorumlu Halk Evi Dergisi", **Millî Folklor**, S. 63, 30-37.
- ZİYA PAŞA (2001). "Şiir ve İnşa". (Haz. Önder Göçgün), **Ziya Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Bütün Şiirleri ve Eserlerinden, Açıklamalı Seçmeler**, Ankara: Kültür Bakanlığı.